

Богдана Никіпанчук

студентка 2 курсу Інституту права
Львівського державного університету внутрішніх справ

Захист прав власності в цивільному праві України: основні механізми та судова практика*

Право власності є одним із основних інститутів цивільного права України. Відповідно до статті 41 Конституції України, кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю на свій розсуд [1]. Забезпечення захисту прав власників є основною гарантією стабільності правовідносин і основою цивільно-правового порядку в державі. У цивільному праві для цього передбачено низку правових механізмів, що дозволяють власникам захищати свої права від неправомірних посягань, порушень та відшкодувати завдані збитки.

Основними механізмами захисту права власності є: захист права власності передбачає можливість звернення до суду для відновлення порушеного права, усунення перешкод у користуванні власністю або вимоги про відшкодування шкоди, завданої неправомірними діями третіх осіб. Відповідно до статті 386 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), власник має право вимагати відновлення порушеного права незалежно від форми власності [2].

Один із основних способів захисту права власності є віндикаційний позов, згідно з статтею 387 ЦК України. Віндикаційний позов дозволяє власникові вимагати повернення майна з незаконного володіння іншої особи. Цей позов використовується в ситуаціях, коли власник втратив контроль над своїм майном, і фактичний володілець майном не має правових підстав для його володіння. Наприклад, у судовій практиці такі позови часто розглядаються у справах про повернення незаконно відчуженого нерухомого майна [3]. Умови для подання віндикаційного позову включають необхідність доведення, що майно перебуває у володінні третьої особи без належної правової підстави та що позивач є власником цього майна. Важливим аспектом є те, що цей спосіб захисту застосовується лише до індивідуально-визначених речей, які можна ідентифікувати [4].

Негаторний позов, закріплений у статті 391 ЦК України, є іншим важливим механізмом захисту прав власності. Цей позов подається в ситуаціях, коли власник зазнає перешкод у здійсненні своїх правомочностей на майно, але не втратив фактичного володіння ним. Наприклад, це може

* Наукова керівниця – Уляна Воробель, викладачка (PhD) кафедри цивільно-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ

бути ситуація, коли сусід блокує доступ до земельної ділянки або обмежує використання майна через незаконні будівельні роботи [5].

Основна відмінність негаторного позову від віндикаційного полягає в тому, що власник надалі продовжує володіти своїм майном, але стикається з неправомірними діями, які заважають повноцінно користуватися або розпоряджатися ним. Для задоволення негаторного позову необхідно довести факт наявності перешкод у користуванні майном і те, що ці дії є неправомірними [2].

Третім необхідним способом захисту права власності є відшкодування збитків, яке визначається статтею 22 ЦК України. Це загальний спосіб захисту, що може бути застосований у випадках, тоді коли власник зазнав матеріальних збитків унаслідок неправомірних дій інших осіб. При цьому під збитками розуміються як фактично понесені витрати, так і неотримані доходи, які власник міг би отримати за нормальних обставин [6].

У практиці застосування цього способу захисту можуть часто виникати труднощі з доведенням розміру збитків та їхньої причинно-наслідкової обумовленості. Проте суди України дедалі частіше застосовують цей механізм для захисту прав власників у випадках пошкодження чи знищення майна, незаконного користування майном тощо [7].

Судова практика відіграє ключову роль у формуванні підходів до захисту прав власників. Наприклад, у рішенні Верховного Суду № 14/301/14 від 12.10.2022 року суд постановив про задоволення віндикаційного позову щодо повернення житлового приміщення, яке було незаконно відчужене на підставі підроблених документів [8]. Це рішення є чудовим прикладом того, як суди захищають права власників, навіть у випадках складних правовідносин, що стосуються нерухомого майна. Також у рішеннях судів щодо негаторних позовів зустрічаються справи про усунення перешкод у користуванні земельними ділянками або житловими приміщеннями. Наприклад, рішення Верховного Суду у справі № 761/191/21 від 15.09.2021 року підтверджує, що обмеження доступу до майна може бути підставою для подання негаторного позову [9].

Отож, захист права власності є основним елементом забезпечення стабільності та передбачуваності правовідносин у цивільному праві України. Судова практика показує зростання уваги до захисту права власності, що сприяє ефективному розвитку правових підходів до цієї сфери.

Література

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.09.2024).

2. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.

3. Постанова Верховного Суду у справі № 14/301/14 від 12 жовтня 2022 року. URL: <https://supreme.court.gov.ua> (дата звернення: 30.09.2024).

3. Борисова В. І., Лозова Н. С. Цивільне право України. Навчальний посібник. К.: Юрінком Інтер, 2015. 647 с.

4. Гончарова К. О. Способи захисту права власності в цивільному праві України. *Вісник Київського національного університету. Серія: Право*. 2019. № 3. С. 45–51.
5. Рішення Верховного Суду у справі № 761/191/21 від 15 вересня 2021 року. URL: <https://supreme.court.gov.ua/> (дата звернення: 30.09.2024).
7. Хорунжий С. Відшкодування збитків у цивільному праві України. К.: Алерта, 2020. 245 с.
8. Рішення Верховного Суду у справі № 14/301/14 від 12 жовтня 2022 року. URL: <https://supreme.court.gov.ua/> (дата звернення: 30.09.2024).
9. Рішення Верховного Суду у справі № 761/191/21 від 15 вересня 2021 року. URL: <https://supreme.court.gov.ua/> (дата звернення: 30.09.2024).

Юридичний факультет Національного університету
біоресурсів і природокористування України
Інститут права Львівського державного університету
внутрішніх справ
Юридичний факультет Запорізького національного
університету
Юридичний факультет Сумського Національного
аграрного університету
Студентський науковий гурток «Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

ХVІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

17 жовтня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVIII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 17 жовтня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 420 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**